

พัฒนาการความเป็น “พวน”

บุณรดา ตรวงจิตต์

บทนำ

“พัฒนาการความเป็นพวน” เป็นการศึกษาการนิยามตัวตนของชาวพวน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศไทยที่อพยพมาจากประเทศลาวกว่า 200 ปีมาแล้ว โดยมองผ่านสำนึกรับรู้ จดจำความเป็นพวนในหลายรูปแบบภายใต้มิติที่ซับซ้อนของการนิยามตัวตนของคนพวนในประเทศไทยในยุคของความทันสมัยที่เรียกว่ายุคนาโนเทคโนโลยี รายงานดังกล่าวเน้นการศึกษาประเด็นสำคัญคือ พัฒนาการของความเป็นคนพวนที่สอดคล้องกับสังคมไทยในบริบทที่แตกต่างกันในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ความหมายของความเป็นพวนที่แสดงออกในรูปการรวมกลุ่มเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมของคนพวนและการปรับตัวของคนพวนในปัจจุบัน

ผู้เขียนจึงได้ตั้งคำถามในการศึกษา เพื่อสามารถวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คือ (1) เพื่อศึกษาที่มา รากเหง้าตัวตนในประวัติศาสตร์ของคนพวนเป็นอย่างไร (2) คนพวนในประเทศไทยในปัจจุบัน มีการประกอบอาชีพอะไรบ้าง และ (3) การแสดงออกถึงสำนึกรับรู้ จดจำตัวตนของคนพวนผ่านการรวมกลุ่มการทำกิจกรรมต่างๆ มีวัฒนธรรมประเพณีอะไรบ้างและมีลักษณะอย่างไร

จากคำถามข้างต้น ผู้เขียนได้รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนพวนประกอบกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มคนพวนจัดขึ้น

สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ของคนพวน พบว่า การเข้าใจที่มา รากเหง้าตัวตน เป็นการนิยามความเป็นพวนผ่านรูปแบบที่แตกต่างกัน การรับรู้และเชื่อมโยงตัวตนของคนพวนจึงเป็นไปตามแหล่งที่มา แต่ตัวตนของคนพวนในประวัติศาสตร์ก็ผูกโยงอยู่กับประวัติศาสตร์ของชาติที่พวกเขาอาศัย จนกระทั่งปัจจุบัน เรื่องราวที่มาในประวัติศาสตร์ของคนพวนก็ถูกหยิบยกขึ้นมาเล่าตามโอกาสต่างๆ เพื่อตอกย้ำความเข้าใจในรากเหง้าของกลุ่มชาติพันธุ์พวนร่วมกัน โดยคนพวนแต่ละพื้นที่ก็เลือกหยิบประวัติศาสตร์ชุดที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนขึ้นมาใช้

การรวมกลุ่มของคนพวนเป็นโอกาสให้พวกเขาได้แสดงออกถึงสำนึกรับรู้ จดจำตัวตนร่วมกัน ผ่านการจัดกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ โดยชาวพวนได้มีการเลือกอนุรักษ์ส่งเสริมบางสิ่งซึ่งพวกเขาเห็นว่ามีค่าความหมายร่วมกัน การเกิดเครือข่ายชมรมไทยพวนเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาวพวนด้วยการรวมกลุ่มสร้างตัวตนขึ้นโดยไม่ออกนอกกรอบที่รัฐได้ขีดเส้นเอาไว้

เมื่อมีการให้คุณค่าความหมายของความเป็นพวณร่วมกัน จึงทำให้เกิดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ที่มีคุณค่า แสดงออกถึงสำนึกรับรู้ จดจำตัวตนของชาวพวณสู่สาธารณณะ จึงเป็นประเด็นสำคัญในการ นำอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มาแสดงออกเพื่อให้เกิดผลภายนอกให้เห็น โดยอัตลักษณ์ดังกล่าวเป็น ของชาวพวณที่ถูกเลือกขึ้นมาเพื่อสนองตอบ“ความเป็นไทยในยุคนาโนเทคโนโลยี” ทั้งสิ้น

1. ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของคนพวณในประเทศไทย

พวณเป็นประชากรของไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่พูดภาษาตระกูลไท มีถิ่นเดิมอยู่ที่เมืองพวณ แขวงเชียงขวาง ซึ่งเป็นหนึ่งในแขวงของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกของประเทศ ตั้งแต่โบราณ เมืองนี้รู้จักกันในชื่อว่าเมืองพวณ ผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ที่นั่น หรืออพยพไปอยู่ที่อื่นจึง มักจะถูกเรียกว่า ชาวไทพวณ โดยแขวงเชียงขวางมีที่ตั้งดังนี้ ทิศเหนือติดหัวพัน(ข้าเหนือ)และนครหลวง พระบาง ทิศตะวันออกติดคำม่วนและญวนกลาง ทิศใต้ติดนครเวียงจันทน์ ทิศตะวันตกติดนครหลวงพระ บาง(โพธิ์ เขมรลำเจียก.ตำนานไทยพวณ : 34) ดังแสดงในภาพ 1.1

ภาพ 1.1 แผนที่แสดงแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ที่มา : <http://www.psywarrior.com/LaosMap.gif>)

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของชาวพวณมีหลักฐานปรากฏอยู่หลายครั้งดังนี้

- ครั้งที่ 1 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คือ ในราวปี พ.ศ. 2322 พระองค์ได้โปรดฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกทัพไปตีเมืองลาวและหัวเมืองที่ขึ้นต่อลาวทั้งปวงไว้ได้ ในการนี้ได้นำชาวลาวให้มาตั้งบ้านเรือนตามหัวเมืองต่างๆ ของไทย การนำครอบครัวกลุ่มต่างๆ มาในครั้งนี้ คาดว่าน่าจะมีชาวพวณที่อาศัยในเมืองพวณซึ่งเป็นเมืองขึ้นของลาว ปะปนเข้ามาด้วยเป็นจำนวนมาก

- ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2335 เจ้านันทเสน ราชบุตรองค์ใหญ่ของพระเจ้าสิริบุญสาร เป็นเจ้าเมืองเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของไทย ได้นำชาวพวณและชาวไล่่ง (ไทยดำ) ส่งมายังกรุงเทพฯ เพื่อเป็นราชบรรณาการต่อกษัตริย์ไทย

- ครั้งที่ 3 เกิดสงครามระหว่างลาวกับไทยใน พ.ศ. 2369 – พ.ศ. 2371 ไทยตีหัวเมืองที่ขึ้นต่อลาวได้จนสิ้น แต่ปีต่อๆ มา ญวนได้ตีหัวเมืองของลาวที่มีพรมแดนติดต่อกับญวนไปครอง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้เจ้าพระยาธรรมาธิบดีเป็นแม่ทัพไปตีเมืองต่างๆ ที่ญวนเข้าครอง และได้นำชาวพวนมากรุงเทพฯ อพยพเข้ามาพ.ศ. 2376 – พ.ศ.2377 ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้ไทยและไทยพวน (สุวิทย์ ธีรศาสตร์.2550 : 223)

นอกจากหลักฐาน “ส่วนกลาง” หรือของราชการแล้ว ถ้าพิจารณาจากหลักฐานท้องถิ่นจะพบว่า ชาวพวนบางท้องถิ่นไม่ได้เข้ามาในประเทศไทยในฐานะเชลยศึก หรือเกณฑ์เพื่อใช้แรงงานทั้งหมดแต่อาจมาด้วยความต้องการสันติสุข แสดงหาแหล่งทำมาหากินหรือหาถิ่นที่อยู่ใหม่ เพราะก่อนหน้านี้ไม่มีการขีดเส้นพรมแดนระหว่างประเทศดังเช่นในปัจจุบัน การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานจึงเป็นไปด้วยความสมัครใจ โดยมีผู้นำเป็นแกนหลักในการเคลื่อนย้าย เช่น กรณีชุมชนชาวพวนตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีหลักฐานว่า วังหินปักใหญ่มีพระยาวิทานและมีผู้นำฝ่ายสงฆ์ชื่อ อาชญาต้อย (สมภารต้อย) ร่วมกันสร้างวัดเพื่อเป็นศูนย์รวมของชาวพวนในชุมชน เมื่อ พ.ศ. 2306 (ก่อนการสถาปนากรุงธนบุรี 4 ปี) หรือกลุ่มไทยพวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานีนั้นเป็นกลุ่มที่เดินทางมาจากจังหวัดหนองคายหลังกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ.2436 (ร.ศ. 112) ไทยได้ทำสนธิสัญญาสงบศึกกับฝรั่งเศส โดยมีข้อตกลงไม่ให้ไทยตั้งกำลังทหารภายในรัศมี 25 กิโลเมตร บนฝั่งขวาปากตะวันตกของแม่น้ำโขง พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมจึงทรงย้ายกลุ่มชนชาวลาวพวนและเหล่ากำลังทหารลงมาทางใต้ โดยมาตั้งกองบัญชาการมณฑลลาวพวนใหม่ที่บ้านเดื่อหมากแข้ง จังหวัดอุดรธานี(เสรี อุณยวง.2542 : 46)

ชาวพวนเป็นกลุ่มชนที่รักความสงบ รักความสามัคคี ลักษณะที่ทำตามกัน มีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่หรือผู้ที่อาวุโสกว่า หรือเชื่ออะไรก็เชื่อเหมือนกัน ไปไหนไปด้วยกันลักษณะไปเป็น พรวน แต่ในภาษาพวนไม่มีคำควบกล้ำจึงใช้คำว่า พวน ในประเทศไทยจึงมีการจัดตั้ง ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย โดยได้เริ่มขึ้นครั้งแรกปี พ.ศ. 2518 โดยคุณชม วงศ์ภาเป็นผู้ริเริ่ม มีพลเอกสายหยุด เกิดผลเป็นที่ปรึกษา(ดูหนึ่งมณ. 2551 : 41) ปัจจุบันชมรมไทยพวนมีสมาชิกทั้งหมด 19 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสิงห์บุรี เพชรบุรี ลพบุรี สุพรรณบุรี นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา อุดรดิษฐ์ สุโขทัย แพร่ เชียงราย พิจิตร น่าน อุดรธานี หนองคาย อุบลราชธานี สระบุรี เพชรบูรณ์และจังหวัดเลย อีกทั้งคนพวนปัจจุบันปูพรมทั้งประเทศไทย เช่น พวนหล่มสัก พวนอุดร ไรโสธร เพชรบุรี กาญจนบุรี บ้านโป่ง ศรีสะเกษ นาดูนอกจากนี้คนพวนยังอยู่ประปรายเกือบทุกจุดทั้งในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางด้วย ชมรมไทยพวนจะมีการคัดเลือกประธานชมรมในทุกๆ 4 ปี มีการรวมกลุ่มงานสังสรรค์รวมใจไทยพวนทุกปี หมุนเวียนทำกิจกรรมในแต่ละจังหวัดที่เป็นสมาชิก นำเสนอประเพณีพิธีกรรม การละเล่น และภูมิปัญญาที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์ของตนในแต่ละท้องถิ่น ถ่ายทอดสู่สาธารณชน

2. การประกอบอาชีพ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรมชาวพวนที่ย้ายถิ่นมาสู่ประเทศไทย นิยมตั้งบ้านเรือนใกล้แหล่งน้ำ และประกอบอาชีพเช่นเดียวกับชาวพื้นเมืองอื่นๆ ในเวลาต่อมาจึงพัฒนาการไปประกอบอาชีพต่างๆ อีกหลายอย่าง ซึ่งอาจกล่าวตั้งแต่อาชีพหลักของชาวพวน ดังนี้

2.1 ด้านเกษตรกรรม

- ทำนา การทำนาของชาวพวน มีทั้งใช้แรงงานจากสัตว์และเครื่องจักร มีทั้งที่ทำนาหว่านนาดำ โดยส่วนใหญ่จะทำครั้งเดียว แต่ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย ถ้าแหล่งน้ำอำนวย อาจมีการทำนาสองครั้งต่อปี และการทำนาแบบ “หว่านน้ำตม” เริ่มครั้งแรกโดยชาวพวน บ้านโศคา วัฒนบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ปัจจุบันแพร่หลายไปทั่วประเทศ

- ทำสวน อาชีพทำสวนของชาวพวน ส่วนใหญ่เป็นในลักษณะอาชีพเสริม แต่บางถิ่นทำเป็นอาชีพหลัก พืชที่ปลูกได้แก่ ขนุน มะม่วง น้อยหน่า ทุเรียน ฝรั่ง อ้อย

- การเลี้ยงสัตว์ ชาวพวนในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี นิยมเลี้ยงเป็ดไข่และเป็ดเนื้อมาแต่อดีต นอกจากนี้ยังนิยมเลี้ยงปลาช่อน ปลาตุ๊ก เป็นต้น

2.2 ด้านอุตสาหกรรม

- การทอผ้า อาชีพที่ชาวพวนทำจนมีชื่อเสียง คือ การทอผ้า ผ้าทอแบบพื้นบ้านที่ตำบลหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย ผ้าลายมัดหมี่ของอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี หรือที่บ้านป่าแดง ตำบลหนองพะยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร เป็นงานอาชีพที่ทำให้ชาวพวนได้รับเกียรติคุณด้านการทอผ้ามาก

- ตีเหล็ก การตีเหล็กเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ชาวพวนในเขตอำเภอศรีสำราญ จังหวัดสุโขทัย ยังทำอยู่ในปัจจุบัน ดังคำกล่าวที่ว่า “หญิงทอผ้า ชายตีเหล็ก” การตีเหล็กของชาวพวนยังคงรูปแบบอย่างโบราณ คือ ใช้กระบอกลูกกลมที่ทำด้วยไม้ แต่บางร้านได้ใช้พัดลมในการเป่าไฟและใช้มอเตอร์มาเจียรในเหล็กแทนการตะไบด้วยเหล็กตะไบ

- ค้าขาย ในชุมชนชาวพวนหนึ่งๆ มีชาวพวนประกอบการค้าอยู่ไม่มาก แต่ถ้าเป็นชุมชนใหญ่ๆ เช่นในเขตเทศบาลหรือตลาด ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนชาวพวนมาก่อนก็อาจมีผู้ทำการค้าที่เป็นชาวพวนอยู่มากเช่นกัน

2.3 ด้านอื่นๆ

- รับราชการ บุตรหลานชาวพวนที่ได้รับการศึกษามากขึ้น บางส่วนได้รับใช้ประเทศชาติด้วยการทำอาชีพรับราชการ นับว่าเป็นกลุ่มประชาชนที่มีคุณภาพของประเทศ

- รับจ้าง ชาวพวนที่ประกอบอาชีพรับจ้างมักเป็นผู้ไม่มีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตนเอง ทั้งนี้ อาจมาจากสาเหตุที่ไม่มีมรดกตกทอด จึงต้องเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทำไร่ ทำนา หรือการเพาะปลูกอื่นๆ อีกทั้งเป็นกรรมกรหรือคนงานก่อสร้างในเขตเมือง

- การทำงานในหน่วยงานเอกชน ชาวพวนบางส่วนทำงานในบริษัท ห้างร้านในเขตเมืองหลวงหรือในเขตเมืองใหญ่ๆ ผู้ทำงานลักษณะนี้มักเป็นผู้มีความรู้ปานกลางตั้งแต่ระดับวิชาชีพหรือสูงขึ้นไปจนถึงขั้นปริญญา

จึงกล่าวได้ว่า ชาวพวนเป็นประชากรของไทยที่มีความสามารถ มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศที่ดึกดำบรรพ์

3. ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

3.1 วัฒนธรรมการแต่งกาย

ในชีวิตประจำวัน การแต่งกายโดยทั่วไปมีความคล้ายคลึงกับประชากรไทยส่วนใหญ่ คือหญิงนิยมนุ่งซิ่นสวมเสื้อตามสมัยนิยม หญิงสูงวัยมักสวมเสื้อ “คอกระต๊อ” หรือเสื้อ “อีแป๊ะ” (เสื้อคอกระเช้า) ชายมักนุ่งกางเกงขาก๊วยดำ เสื้อดำหรือขาว

ภาพที่ 1.2 การแต่งกายของชาย-หญิงสูงวัยชาวพวน

แต่การแต่งกายในรูปแบบเดิมนั้น หญิงมักไว้ผมยาวมุ่นเกล้าไว้ด้านหลัง ใช้ผ้าพันรอบอกแทนการสวมเสื้อ นุ่งซิ่นตีนจก หรือสีพื้นแทรกลายขวาง บางถิ่นนิยมนุ่งซิ่นมัดหมี่ซึ่งมีลวดลายสีสันงามตาโดยอิงรูปแบบลายมาจากลายโบราณ ชาวพวนแต่ละภูมิภาคจะแต่งกายแตกต่างกัน

ภาพที่ 1.3 การแต่งกายของผู้หญิงชาวพวน

3.2 วัฒนธรรมการกิน

สังคมชาวพวนเป็นสังคมบริโภคนิยม ในปัจจุบันมีชาวพวนหลายถิ่นที่บริโภคข้าวเจ้าเป็นหลัก แต่ก็ยังมีบางถิ่นที่นิยมบริโภคข้าวเหนียวมากกว่าข้าวเจ้า เช่น ชาวพวนในเขตภาคอีสานและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังคมชาวพวนนับได้ว่าเป็นสังคมที่บริโภคปลาร้า (ภาษาพวน เรียกว่า ปลาดก) ดังคำกล่าวของชนชาวลาวที่ว่า “...ดินบ่อนใด เสีนมีเสา คนเป่าแคน แห่น้ำเหนียว เคี้ยวปลาดก แม่นของลาว...” ถ้าท่านเดินผ่านหมู่บ้านชาวไทยพวนที่แท้จริงแล้ว สิ่งที่ท่านสังเกตได้ง่ายยิ่งในเวลาเช้าตรู่ หรือในตอนบ่ายค่ำ กลิ่นน้ำต้มปลาร้าจะลอยมาต้องจุมูกท่านมีกลิ่นเกือบทุกหมู่บ้านทำบ้านเอาเลยที่เดียว ทั้งนี้มิได้หมายความว่ามีการบริโภคปลาร้ากันทุกมื้อทุกวันไป ยังมีอาหารอย่างอื่นที่ปัง ย่าง ทอด คละกันไปในแต่ละคราว ส่วนอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวพวน คือ แจ่มมะเขือ

3.3 วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือน

ภาพที่ 1.4 บ้านชาวพวนสมัยเก่า

ภาพที่ 1.5 บ้านชาวพวนสมัยใหม่

ชาวพวนปลูกบ้านไม้ยกพื้นสูง มุงหญ้าคา พื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ เสาทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ฝาทำด้วยฟากมีการสลักลิ่มแทนการตอกตะปู เป็นเขื่อนเครื่องผูก(ฤติมน ปรีดีสนิท.2539 : 58) ชั้นบนของบ้านมักใช้เป็นที่พำนักหลับนอน ภายในตัวเรือนจะกั้นเป็นห้องไว้ให้ลูกสาวหรือกั้นเป็นห้องเพื่อเก็บของมีค่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดจนอัฐิของบรรพบุรุษ ต่อมาจึงมีการสร้างเรือนด้วยไม้เนื้อแข็งทั้งหลัง มุงหลังคาด้วย “ไม้เก็ด” (กระเบื้องไม้) หรือดินขอ (กระเบื้องดินเผา) จนถึงใช้สังกะสีมุงหลังคา เพราะเบาและทนทานกว่าการใช้กระเบื้องไม้ ส่วนพื้นบ้านปูด้วยแป้น (ไม้กระดานที่เลื่อยเป็นแผ่นๆ) ฝาเรือนนิยมใช้ไม้กระดานที่เลื่อยเป็นแผ่นๆ เช่นกัน แต่บางและแคบกว่ากระดานเรือน

พื้นที่ส่วนล่างของตัวเรือนใช้เป็นที่ประกอบกรงาน เช่น งานจักสาน งานทอผ้า งานหัตถกรรมอื่นๆ หรือใช้เป็นคอกสัตว์เลี้ยงต่างๆ มีวัว ควาย หมู เป็ด ไก่ เป็นอาทิ ใต้ถุนบ้านยังเป็นที่วางแคร่หรือเตียง ตั้งเพื่อเป็นที่นั่งที่นอนในคราวที่เมื่อยล้าจากการทำงานรวมถึงจัดไว้เป็นที่รับแขกผู้มาเยือนในเวลากลางวันอีกด้วย

ชาวพวนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ปลูกสร้างอาคารที่อยู่อาศัยแบบชาวตะวันตก หรือตามแบบอย่างชุมชนในเมือง หรือบ้านผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางก็ยังคงรูปแบบบ้านที่ยกพื้นสูงดั้งเดิม แต่ได้มีการย้ายคอกสัตว์เลี้ยงออกไปจากใต้ถุนเรือน ทำบ้านเรือนให้ถูกสุขลักษณะมากขึ้น

3.4 ประเพณี พิธีกรรม

ชาวพวนมีประเพณีต่างๆ ที่ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายประการ ในปัจจุบันประเพณีบางอย่างได้เสื่อมความนิยมลงไปตามสภาพของสังคม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และปฏิบัติสืบต่อกันมาเรียกว่า ฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นการประกอบพิธีกรรมต่างๆที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน แต่เนื่องด้วยบรรพบุรุษมีการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างทำให้ชาวพวนยังยึดถือฮีตสิบสองอย่างเหนียวแน่น โดยแต่ละเดือนประกอบด้วย เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม เดือนยี่บุญคุณลาน เดือนสามบุญขำจี่ เดือนสี่บุญแหวนหรือบุญมหาชาติ เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญบังไฟ เดือนเจ็ดบุญขำชะ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญขำประดับดิน เดือนสิบบุญขำวสาก เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา เดือนสิบสอง

บุญกฐิน ส่วนในเรื่องความเชื่อยังมีความเชื่อเรื่องผี โดยเฉพาะผีประจำหมู่บ้านที่เรียกว่า ผีปู่ตา ส่วนภายในบ้านก็จะมีห้องอยู่ห้องหนึ่งซึ่งคนพวนจะมีห้องไว้เลี้ยงผีที่เรียกว่า ผีฟ้า โดยห้องนี้ผู้ที่เป็นเชยหรือสะกัจะไม่สามารถเข้าไปข้างในได้ คนพวนถือว่า ชะล่า หรือที่เรียกว่า ผิดผี และยังมีประเพณีที่ยังเหลือให้สืบเค้าและยังปฏิบัติสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน มีดังนี้

3.4.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ผู้คลอดต้องอยู่ไฟหรืออยู่กำ เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 7 วันขึ้นไปหรืออาจเป็นเดือน ลักษณะของการอยู่ไฟนั้น หญิงที่คลอดลูกจะต้องนอนเปลี่ยหน้าห้องเพื่อรับความร้อนจากกองไฟ ที่ข้างกองไฟมี “สะแนน” (แคร่ฟากไม้ไผ่ หรือกระดาน 1-2 แผ่น สูงประมาณครึ่งศอก) ให้หญิงที่เพิ่งคลอดนั้นนอนเอาหน้าห้องผิงไฟตามระยะเวลาที่กำหนด

ความมุ่งหมายของการอยู่ไฟ ประสงค์ให้หมดลูกเข้าอุ้ (สู่สภาพปกติ) สุขภาพจะได้แข็งแรง อีกทั้งเป็นช่วงที่มีโอกาสได้งดเว้นจากการที่ต้องทำงานหนักด้วย

3.4.2 ประเพณีการแต่งงาน

การแต่งงานของชาวพวน ฝ่ายชายจะต้องไปสู่ขอฝ่ายหญิง โดยมีบุคคลที่อาวุโส เรียกว่า “พ่อเชื้อ” หรือ “แม่เชื้อ” การไปสู่ขอนี้เรียกว่าไป “เจาะสาว” เสมือนไปหยั่งท่าที่ฝ่ายหญิงก่อนว่าตอบรับหรือปฏิเสธประการใด (แต่ในทางปฏิบัติ จะมีการเกริ่นดูท่าที่หรือมีการพูดคุยระหว่างหนุ่มสาวแล้ว) ต่อจากนั้นจึงไปขอเป็นครั้งที่สอง ในครั้งนี้จะต้องมีหมากผ่าซีกผูกร้อยด้วยเชือกหรือไหม และมีห้อยยาเส้นตามจำนวนที่ฝ่ายหญิงต้องการ ห้อยยาเส้นต้องมัดด้วยฟางไปมอบให้พ่อเชื้อ แม่เชื้อ พ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ส่วนฝ่ายหญิงจะมอบของกินของใช้เช่น พริก ถั่ว งาเกลือ จำนวน 2 เท่าจากที่ได้รับมาเป็นการตอบแทน เมื่อตกลงกันได้แล้วว่า ในวันกำวสาว ฝ่ายชายจะต้องจัดขันหมากอันประกอบด้วยพานสูง มีหมาก เต้าปูน เต้ายา พลุ สีเสียด มีดฮ่อมโฮง (มีดเล็กที่ทำเพื่อใช้ในพิธีแต่งงานโดยเฉพาะ) ใช้ผ้าคลุม แล้วให้คนถือนำขบวนไปบ้านเจ้าสาว

สำหรับขั้นตอนพิธีแต่งงานนั้น มีข้อปลีกย่อยแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับท้องถิ่นภูมิภาคและฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละฝ่าย ตลอดจนสถานภาพทางสังคมของคู่แต่งงานด้วย แต่โดยหลักใหญ่แล้วชาวพวนยังถือว่า ฝ่ายชายต้องเป็นฝ่ายไปสู่ขอฝ่ายหญิง และกระทำพิธีที่บ้านของฝ่ายหญิง

3.4.3 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย

การตายจำแนกเป็น 2 อย่าง คือ ตายโหง หมายถึง เสียชีวิตจากอุบัติเหตุต่างๆ กับ ตายห้า คือ ตายจากโรคภัยหรือป่วยไข้ ประเพณีที่เกี่ยวกับการตายก็แยกเป็น 2 อย่าง ตายโหงจะนำไปฝัง ส่วนตายห้าจะนำไปเผา รวมทั้งไม่นำศพเข้าบ้านแม้มีการเสียชีวิตที่บ้านก็มักจะนำไปไว้ที่วัด แต่ปัจจุบันชาวพวนไม่เคร่งครัดกับธรรมเนียมดังกล่าวนี้เท่าใดนัก โดยปรากฏว่า ตายด้วยอุบัติเหตุก็มักจะนำไปเผาเสียเป็นส่วนมาก และตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่บ้านเป็นส่วนใหญ่

ข้อปฏิบัติในหมู่ชาวพวนเกี่ยวกับประเพณีการตาย คือ ผู้ที่มาร่วมงานมักจะมีข้าวของมาช่วยเจ้าภาพ เช่น น้ำปลา เส้นหมี่ มะพร้าว ข้าวสาร อาหารอื่นๆ ธรรมเนียมปฏิบัติเช่นนี้ คงสืบเค้ามาแต่ครั้งกาลก่อนเมื่อทราบว่าคุณติมิตรหรือเพื่อนบ้านเสียชีวิตลง ก็รีบเร่งนำสิ่งของที่จะเป็นประโยชน์ต่อญาติผู้ตายมาช่วยงานเป็นการแบ่งเบาภาระและร่วมช่วยเหลือกัน เมื่อหยิบฉวยของสิ่งใดได้ก็นำมาสมทบช่วยงาน เป็นในลักษณะตามมีตามเกิด ระหว่างที่ตั้งศพไว้บำเพ็ญกุศล จะมีการละเล่นอย่างหนึ่งเรียกว่า “วันเฮือนดี” ความหมายตามคำแปลว่า “การฉลองเรือนดี” หมายความว่า เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ถือเป็นความอับมงคลเป็นความไม่ดีแก่บ้านเรือนหลังนั้น ดังนั้นเพื่อเป็นการเรียกสิริมงคลกลับคืนมาจึงต้องมีการ “จัน” หรือเฉลิมฉลองเรือนหลังนั้นให้กลับไปสู่ความเป็นปกติสุข ดังนั้นวันเฮือนดี ก็คือ การอยู่เป็นเพื่อนญาติของผู้ตายไม่ให้เกิดความเศร้าอาดูรอาลัยมากนัก ก่อเกิดความอบอุ่นทางจิตใจที่ได้เจอญาติมิตรมาช่วยงาน

3.4.4 ประเพณีสงกรานต์

สงกรานต์ หรือที่ชาวพวนแต่เดิมเรียกว่า “สังขานต์” นั้นมีที่มาและความเชื่อเช่นเดียวกับตำนานเรื่องนางสงกรานต์ที่ชาวไทยทั่วไปนับถือ แต่มีที่ต่างจากชาวพื้นถิ่นอื่นบ้างก็คือยังถือเรื่อง การทำหรือละเว้นการทำงานเป็นเวลา 3 วัน (บางครัวเรือนกำหนดทำเพียงวันเดียว) โดยกำหนดเอาวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ในช่วงการกำนี้ทุกครัวเรือนจะละเว้นประกอบกิจการงานใดๆ มีแต่ทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การหุงหาอาหาร มีการละเล่นอย่างโบราณ แต่บางอย่างได้เสื่อมลงไปบ้างแล้ว บางคนจึงเพียงแต่นั่งๆ นอนๆ เป็นการหยุดพักภาระการทำงานหาความสุขโดยการพักผ่อนเท่านั้น

ประเพณีสงกรานต์ยังคงมีพิธีรดน้ำผู้ใหญ่ พิธีนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อว่า เมื่อถึงวาระปีใหม่ต้องทำจิตใจใหม่จากที่เคยตรึงพลาดพลั้งจากรอบปีที่ผ่านมา รวมถึงการชำระร่างกายให้สะอาดบริสุทธิ์เพื่อเป็นการเริ่มต้นรับสิ่งที่ดีในชีวิตต่อไป

แต่เดิมชาวพวนจะต้องลงไปอาบน้ำที่น้ำ ตั้งแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น โดยไปก่อนที่นกกางจะออกจากรังเรียกว่า “อาบน้ำก่อนกา” ทำจิตใจให้เยือกเย็นไม่มีการตำทอทะเลาะวิวาทกัน แล้วร่วมกันทำอาหารไปทำบุญที่วัด ถ้าผู้สูงอายุมากๆ ไม่สะดวกที่จะไปอาบน้ำที่น้ำได้ บรรดาลูกหลานหรือผู้ที่เคารพนับถือจะเป็นผู้หาน้ำจากสระน้ำหรือห้วยหนองมาให้อาบต่อมา

3.4.5 ประเพณีกำฟ้า

ชาวพวนเชื่อเรื่องผีฟ้าพญาแถนเช่นเดียวกับชาวลาวและชาวอีสาน ผู้ที่นับตนว่าเป็นพวนนอกจากจะหมายถึงเขาในเรื่องภาษาแล้วยังหมายถึงเขาประเพณีการกำฟ้าเป็นเครื่องจำแนกพวนให้ต่างจากผู้ไทยด้วย (เพราะภาษาผู้ไทยคล้ายภาษาพวนมาก)

คำว่า “กำ” เป็นความนัยเดียวกับคำว่า ชะล่า หรือ คะล่า ในภาษาลาว หมายถึง ข้อห้าม ข้อควรละเว้น กำฟ้า จึงหมายถึง ข้อกำหนดจากฟ้า เป็นข้อพึงละเว้นตามความเชื่อที่ว่า ถ้าถึงวาระมีการกำ

ฟ้า หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามประเพณีจะถูกฟ้าลงโทษ เมื่อคราวฝนตกฟ้าคะนอง ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจึงรู้สึกหวาดกลัวว่าฟ้าจะผ่าตามที่คนโบราณกล่าวไว้

พิธีกำฟ้าของชาวพวนจะแตกต่างกันเล็กน้อย ในแต่ละท้องถิ่น แต่จะเริ่มกำฟ้าตรงกันในวันแรกคือวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี บางถิ่นกำเพียงวันเดียว บางถิ่นกำ 3 วัน คือ กำถึงวันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 3 และบางถิ่น เช่นที่หาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย กำหนดงานพิธีกำฟ้าอยู่ 3 วันเช่นเดียวกัน แต่กำหนดเอาวันขึ้น 3 ค่ำเป็นวันแรก วันขึ้น 10 ค่ำ เป็นวันที่สอง และวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันที่สาม มีความเชื่อของชาวพวนในช่วงพิธีกำฟ้าว่าระหว่างขึ้น 3 ค่ำ จะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “กบบมีปาก ดากบมีฮู้ซี้” หมายความว่า ในวันเวลาดังกล่าวแมกบเองก็ไม่เปิดปากร้อง คือ ปากของกบจะประกบกัน จะไม่มีรูทวารเพื่อการขับถ่าย และสิ่งที่ชาวพวนปฏิบัติในช่วงกำฟ้านี้คือ จะไม่ด่าทอหรือทะเลาะวิวาทกันเป็นอันขาด หากมีผู้ไม่ปฏิบัติตามจะถูกฟ้าลงโทษ นอกจากนี้ ผู้สูงวัยยังมักจะคอยฟัง “ฟ้าเปิดประตูน้ำ” คือ ถ้าปีใดมีเสียงฟ้าร้องในช่วงของการกำฟ้า มักจะทำนายว่าปีนั้นฝนจะตกต้องตามฤดูกาลส่งผลให้ทำนาทำไร่ได้ดี พิษพันธัญญาหารจะอุดมสมบูรณ์

ประเพณีอื่นๆ ก็เหมือนกับชาวลาว ชาวไทยอีสาน เช่น ประเพณีการแห่บั้งไฟ ซึ่งในปัจจุบันชาวพวนไม่ได้ทำอีกแล้วอาจเนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมความเชื่อต่างๆ ได้ลดลง ยังผลให้ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ลดลงไปด้วย

3.5 การแสดงและการละเล่น

การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวพวนคือ การลำพวน โดยที่ผู้ลำจะนั่งกับพื้น ตบตรีที่ประกอบในการลำ คือ แคน ผู้เป่าแคนเรียกว่า หมอแคน และหมอแคนจะนั่งหันหน้าไปหาคนลำ

เนื้อหาของบทลำมีตั้งแต่คำสอน บทเกี่ยวพาราสีหรือการกล่าวชื่นชมผู้กมลมัครรักใคร่ต่อกัน นอกจากนี้ยังมีการลำแบบประคารมใต้ปฏิภาณของผู้ลำด้วยกันเองเรียกว่า “การลำชิงซู้” (ลำชิงซู้) ประกอบด้วยผู้ลำที่เป็นหญิง 1 คน และเป็นชาย 2 คน ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายลำกล่าวคารมไหวพริบไหวพริบความฉลาดปราดเปรื่องในเรื่องต่างๆ แข่งขันกัน ส่วนฝ่ายหญิงจะลำแก้บทกลอนลำ หรือการสอบถึงภูมิปัญญาปฏิภาณไหวพริบของชายแต่ละคนที่มาเกี่ยวข้อง การลำพวนในรูปแบบของการลำชิงซู้จึงเป็นการลำที่เร้าใจ สร้างความสนุกสนานแก่ผู้ฟัง

3.6 วรรณกรรม

ชาวพวนเคยใช้ตัวอักษรไทยน้อยและอักษรตัวธรรมอีสานร่วมกับชาวลาวในประเทศลาวและชาวอีสานในประเทศไทย ดังปรากฏว่า มีจารึกเรื่องราวประเภทต่างๆ เช่น ตำรายา ตำราสะเดาะเคราะห์ นิทานพื้นบ้าน และวรรณกรรมเป็นอักษรไทยน้อย ต่อมาเมื่อประเทศไทยประกาศใช้ พระราชบัญญัติการประถมศึกษาแห่งชาติให้มีการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนและใช้ภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นภาษากลางในการเรียน อีกทั้งได้กำหนดให้ใช้อักษรไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นสื่อการเรียน ปรากฏการณ์นี้ยังผลให้ภาษาถิ่นย่อยอื่นๆ ในประเทศไทยมีผู้สนใจน้อยลง และหันมาศึกษาภาษากลางมากขึ้นรวมถึงการใช้อักษรไทยน้อยก็เสื่อมลงไปด้วย

วรรณกรรมที่แพร่หลายที่มีชื่อคุ้นหู เช่น เรื่องจำปาสีด้น สีธนมโนราห์ แก้วหน้าม้า การระเควดสังข์สินไชย ชูฉุนางอ้ว เป็นต้น บรรดาเรื่องราวในวรรณกรรมเหล่านี้ ผู้สูงอายุเท่านี้ที่จะสามารถลำดับเรื่องราวในแต่ละเรื่องได้ ส่วนอนุชนรุ่นหลังในวัยลูกหรือหลานจะไม่ทราบเรื่องราวในวรรณคดีมากนัก

3.6.1 นิทาน

นิทานมีบทบาทในสังคมชาวพวนอยู่ไม่น้อย เพราะเป็นทั้งเครื่องผ่อนคลาย และการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในนิทาน ผู้เล่าซึ่งเป็นผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสรับรู้เห็นสิ่งต่างๆ มากมาย มักจะเป็นผู้เล่าให้เด็กๆ ซึ่งเป็นลูกหลานได้ฟัง ปัจจุบัน ชาวพวนได้ห่างเหินไปจากนิทานกันมากแล้ว เพราะเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ตลอดจนสื่อทั้งทางวิทยุโทรทัศน์ได้มีบทบาทแทนการเล่านิทาน

3.6.2 เพลงกล่อมเด็ก

ชาวพวนเคยมีแนวทางปฏิบัติในการเลี้ยงลูกประการหนึ่ง คือ เมื่อนำลูก (หลาน) เข้าอุ้มาแล้วไกว จะมีการกล่อมให้ลูกนอนหลับ การขับกล่อมมีทั้งที่ขับกล่อมด้วยเพลงกล่อมลูกและลำกล่อมลูก โดยปกติการลำแบบพวนก็มีทำนองเนิบช้าอยู่แล้ว เมื่อนำมากล่อมเด็กให้นอนหลับก็เหมาะสมยิ่ง ความสำคัญของเพลงกล่อมลูกอยู่ที่ทำนองเนิบช้า ลีลา และน้ำเสียงชวนให้ผู้ฟังเกิดความผ่อนคลายและหลับในที่สุด

สภาพในปัจจุบัน สังคมชาวพวนเรียกได้ว่าไม่มีผู้ขับลำ หรือร้องเพลงกล่อมลูกเหมือนเช่นอดีตที่เคยเป็นมาอีกแล้ว คงเหลือไว้แต่คำบอกเล่าของผู้สูงวัยเท่านั้นที่ยังพอจดจำเนื้อร้อง – กลอนลำบางบทได้ เช่น

“โอินโหล่นซาเฮ็ดนาหนองไผ่
กับแก้หั้น(ซิ่น) ไซ่แมงดาหั้นฟัก ยักหั้นยักกลอง
ตะโขงเป่าปี่ จูจืดบมือ บังก็อเป็นจ้าว
หม่าพ้าว (มะพร้าว) หล่อนเส่อซาน (ใส่ซาน)
ข้าวสารอ๋อหนอ (ออกหน่อ)
หม่าก่อ(มะกอก) เป็นหนาม
หม่าขาม (มะขาม) เป็นส้ม
ข้าวต้มกล้วยมีกล้วยเส่อใน”

(บทสัมภาษณ์นางอบมา ญาณประสงค์ อายุ 92 ปี เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2554)

3.6.3 คำสอน

คำสอนส่วนใหญ่มักอิงจารีตประเพณี สอนให้เป็นคนดีว่านอนสอนง่าย เช่น สอนให้เคารพผู้ใหญ่ รู้จักกตัญญู มีความเกรงใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

3.6.4 ฃญาและสำนวนโวหาร

ผญา แปลว่า ปัญญา แต่มีความหมายว่า เป็นบทร้อยกรองแบบหนึ่ง อาจเป็นบทสั้นๆ หรือยาวดำเนินเป็นเรื่องราวได้ ส่วนสำนวนโวหารเป็นคำกล่าวหรือถ้อยคารมที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของผู้พูด

ชาวพวนมีสำนวนโวหารที่แสดงถึงปฏิภาณปัญญา เป็นถ้อยคำที่ร้อยเรียงที่มีสัมผัสทางด้านเสียงมีเนื้อความที่เรียบง่ายชวนให้น่าคิดติดตาม เช่น โวหารในกลอนลำพวนว่า

“คั่นอยากเป็นเขยแม่ช้อย ต้มหอยห่อมันเปื่อย

แกงปลาห่อเปื่อยก้าง แกงข้างเหี่ยวเปื่อยงา”

(บทสัมภาษณ์นางทองคำ ตรองจิตต์ อายุ 72 ปี เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2554)

หมายความว่า ถ้าคุณต้องการเป็นคนรักของฉันแล้ว จงต้มหอยให้เปลือกหอยเปื่อย แกงปลาก็ต้องให้ก้างเปื่อย อีกทั้งแกงข้างก็ต้องให้งาเปื่อย เมื่อนั้นฉันจึงจะรักคุณ

บทสรุป

คนพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท ที่มีถิ่นเดิมอยู่เมืองพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นกลุ่มชนที่รักสงบ มีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยดังมีปรากฏในหลักฐาน 3 ครั้งคือครั้งที่ 1 ในราวปีพ.ศ. 2322 ที่สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพไปตีเมืองลาวและนำชาวลาวมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทย ครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2335 เจ้านันทเสนได้นำชาวพวนและชาวไล่ส่งมาเป็นราชบรรณาการต่อกษัตริย์ไทย และครั้งที่ 3 เจ้าพระยาธรรมวชิรมิตรเป็นแม่ทัพไปตีเมืองต่างๆ ที่ญวนเข้าครอง และได้นำชาวพวนมากกรุงเทพฯ อพยพเข้ามาพ.ศ. 2376 – พ.ศ.2377 ในด้านการประกอบอาชีพโดยส่วนมากจะประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำสวน และการเลี้ยงสัตว์ รองลงมาด้านอุตสาหกรรมเช่น การทอผ้า ตีเหล็ก เจียรระไนพลอยและค้าขาย ซึ่งในปัจจุบันบุตรหลานชาวพวนก็รับราชการ รับจ้างหรือทำงานในหน่วยงานเอกชนด้วย ในส่วนของประเพณีที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน ซึ่งถือเป็นประเพณีที่ทันสมัย เพราะว่ามี การสังเกตสภาพตามธรรมชาติ คือ ประเพณีกำฟ้า แต่อาจจะแตกต่างกันเล็กน้อย ตามท้องถิ่นที่อาศัย การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์คือการแสดงลำพวน อีกทั้งยังมีภาษา ผญา และคำสอนที่เป็นของชาวไทยพวนที่คนรุ่นลูกหลานควรศึกษา เพื่อให้คงอยู่ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต อันเป็นผลจากการที่ประเทศเข้าสู่ยุคนาโนเทคโนโลยี การร่วมกันดำเนินกิจกรรมของชุมชน การผลิตที่เป็นเศรษฐกิจแบบครอบครัว ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชนชาวไทยพวนสามารถดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าหากเราเพิกเฉยหรือละเลยการให้ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณีพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ความล้มสลายของท้องถิ่นก็อาจจะเกิดขึ้นได้ง่าย ดังนั้นเราซึ่งเป็นลูกหลานควรรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้คงอยู่ตลอดไป

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นางผาย อินทรีใจ บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 3 ตำบล บ้านฝ้อ อำเภอ บ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี อายุ 74 ปี โทรศัพท์ 042-281529 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2553
2. นางโควิน ศรีสว่าง บ้านเลขที่ 207 หมู่ที่ 14 ตำบล บ้านฝ้อ อำเภอ บ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี อายุ 62 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2553
3. นางพร้อม ปลัดพรมมา บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 6 ตำบล บ้านค้อ อำเภอ บ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี อายุ 78 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2553
4. นางสาววาลย์ นพคุณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 6 ตำบล บ้านค้อ อำเภอ บ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี อายุ 73 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2553
5. นางพร สีเทศ บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 1 ตำบล บ้านค้อ อำเภอ บ้านฝ้อ จังหวัด อุดรธานี อายุ 74 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2553
6. นางคำบาล บุญรัตน์ บ้านเลขที่ 159 หมู่ที่ 6 ตำบล บ้านค้อ อำเภอ บ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี อายุ 70 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2553
7. นางทองคำ ทรงจิตต์ บ้านเลขที่ 382 หมู่ที่ 17 ตำบล นอกเมือง อำเภอ เมือง จังหวัดสุรินทร์ อายุ 72 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2554
8. นางอบมา ญาณประสงค์ บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 3 ตำบล ผาเสวย อำเภอ สมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ อายุ 92 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2554

เอกสารอ้างอิง

- ชมรมไทยพวน.(2551).**ดูหนึ่งมณี**.นนทบุรี : บริษัท พีพีเคดี เอ็นเตอร์ไพรซ์ จำกัด.
- โพธิ์ แชนล่าเจียก.(2537).**ตำนานไทยพวน**. กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์ พรินติ้ง.
- ฤดีมน ปรีดีสนิท.(2539).**วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชนไท-พวน**. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- โพธิ์ แชนล่าเจียก.(2537).**วัฒนธรรมและประเพณีไทยพวน**.กรุงเทพฯ:หจก.จงเจริญ.
- วีระพงศ์ มีสถาน.(2539).**สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์พวน**.กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- เสรี ชุณยวง.**อุดรธานี**.(2542).กรุงเทพฯ:องค์การค้าของคุรุสภา.
- สุวิทย์ ธีรศาสตร์.(2550).**ประวัติศาสตร์อีสาน 2322 – 2488**.มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [ออนไลน์] .เข้าถึงได้จาก : <http://www.psywarrior.com/LaosMap.gif>.